

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.10.2016, sp. zn. 30 Cdo 3466/2015, ECLI:CZ:NS:2016:30.CDO.3466.2015.1

Číslo: 29/2018

Právní věta: Nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení vzniká také účastníku, který si neuvědomuje průběh řízení v důsledku svého nízkého věku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.10.2016

Spisová značka: 30 Cdo 3466/2015

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Svěprávnost (o. z.), Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 13 předpisu č. 82/1998Sb.
§ 31a předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobců zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. 30 Co 18/2015, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 C 97/2014, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze v záhlaví uvedeném rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým byla zamítnuta žaloba na zaplacení částky 300 000 Kč každému ze žalobců a omluvu žalobcům v jednom celostátním periodiku za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení vedeného u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 16 C 16/2008 (dále jen „posuzované řízení“).

2. Soud prvního stupně vyšel z následujících skutkových zjištění. Posuzované řízení bylo zahájeno dne 10. 7. 2007, kdy A. K. podala žalobu o určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, kterou jí dali žalobci dne 9. 5. 2007, a skončilo dne 13. 11. 2014, kdy bylo vydáno poslední rozhodnutí (usnesení Ústavního soudu o odmítnutí ústavní stížnosti). Posuzované řízení tak trvalo 7 let a 4 měsíce. Soud prvního stupně v odůvodnění svého rozhodnutí důkladně popsal průběh posuzovaného řízení. Po skutkové stránce bylo řízení středně obtížné. Procesně věc komplikovala nutnost vyčkání na konec

řízení vedeného pod sp. zn. 64 C 21/2007, jehož předmětem byla žaloba A. K. o určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, kterou jí dali žalobci dne 10. 11. 2006. Řízení prodloužila nutnost schvalování právních úkonů v opatrovnickém řízení, což vyvolalo potřebu přerušit řízení od 21. 10. 2009 do 15. 11. 2010. Samo opatrovnické řízení neprobíhalo nepřiměřeně dlouho, neboť návrh na zahájení řízení byl podán dne 14. 10. 2009 a rozsudek nabyt právní moci dne 17. 7. 2010. Posuzované řízení bylo vedeno na třech stupních soudní soustavy. O věci samé rozhodl okresní soud rozsudkem dne 30. 11. 2011 tak, že výpověď je neplatná, což Krajský soud v Ostravě rozsudkem dne 6. 2. 2013 potvrdil. Usnesením dne 2. 10. 2013 odmítl Nejvyšší soud dovolání pro vady a usnesením ze dne 13. 11. 2014 odmítl Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou. Význam řízení byl pro žalobce relativně nízký, přičemž je jeho význam snižován tím, že vedli větší množství soudních řízení. Postup soudu nebyl zcela plynulý, neboť byl poznamenán nečinností od července 2007 do ledna 2008, od srpna 2008 do února 2009 a od března 2012 do srpna 2012. Vzhledem k nízkému věku žalobců (narozených v roce 1995 a v roce 2000) soud prvního stupně dále zjišťoval vznik újmy na straně žalobců, a to jednak účastnickým výsledkem žalobců, jednak výsledkem rodičů žalobce. Uzavřel, že žalobci nedokázali správně identifikovat, v jakém procesním postavení se v posuzovaném řízení nalézali a co bylo jeho předmětem. Žalobce b) nevěděl, u jakého soudu řízení probíhá. Žalobce a) se mylně domníval, že řízení již skončilo. Po právní stránce soud prvního stupně uvedl, že žalobci neměli takovou povědomost o posuzovaném řízení, aby jim mohla z jeho průběhu vznikat nemajetková újma.

3. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Po právní stránce se odvolací soud ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, dle něž význam řízení pro žalobce je snižován tím, že žalobci vedli větší množství sporů. Dále uvedl, že přerušování řízení kvůli opatrovnickému řízení nelze přičítat k tíži žalované. Bylo věcí žalobců, aby se včas postarali o schválení právních úkonů. Mohli tak učinit ještě před zahájením řízení. V tom, že tak neučinili a dne 21. 10. 2009 navrhli přerušování řízení, je třeba spatřovat podíl žalobců na délce posuzovaného řízení. Dále odvolací soud poukázal na procesní aktivitu žalobců, kdy tito podávali opravné prostředky, přičemž ve dvou případech šlo o opravné prostředky zjevně nedůvodné (dovolání, ústavní stížnost). Ve vztahu k závěru ohledně vzniku újmy na straně žalobců odvolací soud uvedl, že od doby, kdy byli seznámeni s podstatou předmětného řízení, tj. v roce 2010 žalobce a) a v roce 2011 žalobce b), i přes dětský věk (15 a 11 let) žalobci pociťovali morální újmu spojenou s nepřiměřenou délkou řízení, a to jak v souvislosti s hádkami rodičů, při nichž padalo jméno „K.“, tak v souvislosti s tím, že rodiče nemohli hradit jejich zájmy, což odůvodňovali finanční náročností vedení posuzovaného řízení a neplacením nájemného nájemkyní A. K. Lze mít tedy důvodně za to, že u žalobců nastal stav nejistoty ohledně výsledku předmětného řízení, za což jim náleží přiměřená kompenzace. Přiměřeným zadostiučiněním odvolací soud shledal konstatování porušení práva, které již žalobcům poskytla žalovaná.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Rozsudek odvolacího soudu v celém jeho rozsahu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost spatřují v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Konkrétně se jedná o otázku přiznání přiměřeného zadostiučinění nemajetkové újmy v penězích při zohlednění věku dovolatelů, jejich postavení v řízení, množství soudních sporů, kterých se účastní dovolatelé a významu řízení pro dovolatele. Odvolací soud se při řešení této otázky měl odchýlit od závěrů uvedených ve stanovisku Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [Cpjn 206/2010](#), uveřejněném pod č. 58/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Stanovisko“). Jako dovolací důvod dovolatelé uvádějí nesprávné právní posouzení věci. Dovolatelé namítají:

- a) Při určení počátku řízení odvolací soud nevycházel ze dne, kdy žaloba napadla na soud, ale ze dne, kdy si dle názoru soudu žalobci uvědomili podstatu řízení.

b) Při určení způsobu poskytnutí přiměřeného zadostiučinění ze Stanoviska vyplývá, že zadostiučinění v penězích se nepřiznává jen zcela výjimečně, přičemž odvolací soud nijak nevymezil, v čem spatřuje výjimečnost posuzovaného řízení, že v daném případě postačí zadostiučinění pouze ve formě konstatování porušení práva.

c) V rámci posouzení významu předmětu řízení pro žalobce dovolatelé napadají závěr, dle něž byl význam řízení pro žalobce nepatrný. Řízení bylo pro dovolatele významné již z toho důvodu, že do řízení byli zataženi proti své vůli na straně žalované, týkalo se bytové jednotky umístěné v nemovitosti, která byla jediným nemovitým majetkem dovolatelů a jejich významným zdrojem příjmů. Význam je posilován rovněž tím, že dovolatelé byli účastníky řízení ve věku, kdy docházelo k formování jejich osobnosti. Dovolatelé poukazují na závěr, dle něž významnou roli sehrává pokročilý věk, přičemž analogicky dovozují, že významnou roli musí sehrávat rovněž věk nízký.

d) K závěru odvolacího soudu, že význam předmětu řízení pro žalobce má být snižován tím, že vedou větší množství řízení, dovolatelé namítají, že vedli k regulovanému nájemnému necelou desítku sporů, přičemž cca v polovině vystupovali na straně žalované. Poukazují na množství sporů, které vede např. společnost Č., a.s. Jelikož také další řízení vedená dovolateli byla nepřiměřeně dlouhá, došlo naopak k násobení vzniku nemajetkové újmy oproti situaci, kdy by došlo k ojedinělému excesu. Újma dovolatelů tak tímto nebyla snižována.

e) Ohledně výpočtu výše přiměřeného zadostiučinění nelze snižovat částku odškodnění s ohledem na to, že v řízení vystupovalo více účastníků. Větším počtem účastníků dle názoru dovolatelů je 3 a více účastníků.

f) Dále se dovolatelé vyjadřují k jednotlivým kritériím dle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“).

g) Vzhledem k účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a vzhledem k metodice odvolacího soudu, která ohodnotila cenu lidského života na částku 10 000 000 Kč, dovolatelé namítají, že částky uváděné ve Stanovisku jsou již překonané.

5. Dovolatelé navrhují, aby odvolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

6. Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (viz čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

8. Dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými, řádně zastoupenými podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

9. Ve vztahu k námitkám dovolatelů výše uvedeným pod písm. e) až g) dovolatelé nevymezili, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání pro tyto otázky. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v této věci), jsou dovolatelé povinni v dovolání pro každý jednotlivý dovolací důvod vymežit, kterou z podmínek přípustnosti považují pro ně za splněnou (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 2015, sp. zn. [30 Cdo 3023/2014](#), nebo ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. [30 Cdo 9/2014](#)). Pouhá kritika právního posouzení odvolacího soudu ani citace (části) textu ustanovení § 237 o. s. ř. nepostačují (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. [32 Cdo 1389/2013](#), a ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2488/2013](#), proti němuž podaná ústavní stížnost byla

odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. [I. ÚS 3524/13](#), dostupným z nalus.usoud.cz). Dovolání tak v této části trpí vadami, pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat. Nadto vzhledem k okolnosti, že odvolací soud dospěl k závěru, že přiměřeným zadostiučiněním je konstatování porušení práva, nejde v případě námitek uvedených pod písm. e) a g) vztahujících se k určení výše zadostiučinění v penězích o otázky, na jejichž vyřešení by napadené rozhodnutí záviselo. To se týká rovněž námitky uvedené pod písm. c), neboť z napadeného rozhodnutí neplyne závěr, dle něž by odvolací soud považoval význam řízení pro dovolatele za marginální. V této části tak dovolací soud neshledal dovolání přípustným.

10. Dovolací soud dále neshledal dovolání přípustným ve vztahu k otázce, zda okolnost, že poškozený vede větší množství soudních řízení, znamená snížení významu předmětu jednotlivých řízení pro poškozeného, neboť tato otázka byla soudy nižších stupňů vyřešena v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2013, sp. zn. [30 Cdo 1042/2013](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2013, sp. zn. [30 Cdo 1661/2013](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2014, sp. zn. [30 Cdo 3725/2013](#)).

11. Dovolací soud shledal dovolání přípustným pro řešení právní otázky v judikatuře dovolacího soudu dosud neřešené, zda nemajetková újma způsobená nepřiměřenou délkou řízení vzniká nezletilým osobám, které v důsledku svého nízkého věku nemohou mít dostatečnou povědomost o průběhu řízení.

IV.

Důvodnost dovolání

12. Dovolání je důvodné.

13. O nemajetkové újmě lze hovořit, pokud nastalá újma spočívá v narušení osobního zájmu poškozeného, který nemá hodnotu v penězích. Představuje opak škody; nemajetková újma je tedy nepříznivý dopad škodné události do jiných hodnot, než je jmění. Lze tak hovořit o škodě morální, ideální, imateriální, za kterou náleží poškozenému peněžitá – materiální – satisfakce. Projevuje se tedy v těžce definovatelné sféře vnímání obtíží, nepohodlí, stresu a jiných nežádoucích účinků spojených se zásahem do základních lidských hodnot [srov. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI, (§ 2521 až 3081). Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-630-3, § 2956].

14. Vznik nemajetkové újmy zpravidla nelze dokazovat, neboť jde o stav mysli poškozeného. V řízení se tedy obvykle pouze zjišťuje, zda jsou dány objektivní důvody pro to, aby se konkrétní osoba mohla cítit poškozenou – tedy je nutné posoudit, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit dotčena ve složkách tvořících nemajetkovou sféru jednotlivce. Neprokazuje se tedy to, jak se poškozený cítí, ale jestli má důvod cítit se poškozený (srov. KOLBA, Jan a Martina ŠULÁKOVÁ. Nemajetková újma způsobená protiprávním výkonem veřejné moci. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-027-7).

15. Nejvyšší soud opakovaně zdůrazňuje, že při posuzování předpokladů odpovědnosti státu za škodu způsobenou nevydáním rozhodnutí v přiměřené lhůtě, jakož i při úvaze o formě a výši zadostiučinění podle platné právní úpravy vyjádřené zejména v § 13 a v § 31a OdpŠk je nutno postupovat též v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále též „Evropský soud“ nebo „ESLP“) vztahující se k čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

16. Z judikatury Evropského soudu plyne, že tento soud, aniž by se výslovně zabýval danou otázkou, přiznává náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřeně dlouhým soudním řízením také

nezletilým, a to bez ohledu na skutečnost, zda stěžovatelé mohli mít o probíhajícím řízení povědomí či nikoli (viz např. rozsudek ESLP ve věci Mikulić proti Chorvatsku ze dne 7. 2. 2002, stížnost č. 53176/99, kde stěžovatelce v řízení o určení otcovství bylo v době podání stížnosti pouhých 5 let, přičemž řízení stále probíhalo; dále např. rozsudek ESLP ve věci Oršuš a ostatní proti Chorvatsku ze dne 17. 7. 2008, stížnost č. 15766/03, kde stěžovatelům, narozeným mezi léty 1988 až 1994, byla přiznána náhrada nemajetkové újmy za řízení, které trvalo mezi léty 2002 až 2007; dále např. rozsudek ESLP ve věci Vrutar proti Chorvatsku ze dne 7. 1. 2016, stížnost č. 39380/13).

17. Nelze rovněž odhlédnout od toho, že náhrada nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení plní funkci kompenzačního prostředku nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy. Absence tohoto prostředku nápravy před novelou č. 160/2006 Sb. byla předmětem kritiky Evropského soudu vůči České republice (srov. Rozsudek ESLP ve věci Hartman proti České republice, ze dne 10. 7. 2003, stížnost č. 53341/99). Případné vyloučení náhrady nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení u osob, které si průběh řízení neuvědomují, by Českou republiku opět stavělo do situace, kdy by právní řád v rozporu s čl. 13 Úmluvy neumožňoval účinný právní prostředek nápravy před národním orgánem při porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

18. Z výše uvedeného tudíž plyne, že na nyní posuzovaný případ nelze aplikovat závěr dovozený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. [30 Cdo 4336/2010](#), dle něž „[n]evěděl-li žalovaný o řízení proti němu vedeném, nemohla mu za dobu od jeho zahájení do doby, kdy se o existenci řízení dozvěděl, vzniknout nemajetková újma, a to ani v případě, kdy by již ke dni zjištění existence řízení ze strany žalovaného bylo dané řízení nepřiměřeně dlouhé.“ Je tak nutné odlišovat situaci, kdy účastník řízení o jeho existenci vůbec neví a kdy účastník řízení vzhledem ke své rozumové a volní vyspělosti si průběh řízení neuvědomuje. V druhém případě v souladu s výše citovanou judikaturou ESLP je nutné vycházet z toho, že i tomuto účastníkovi nemajetková újma vzniká, a to taková újma, která by vznikla každé jiné osobě v obdobném postavení.

19. Odvolací soud tudíž postupoval nesprávně, když vznik újmy žalobců hodnotil až ode dne, kdy byli seznámeni s podstatou posuzovaného řízení, tj. od roku 2010, resp. 2011.

20. Ve vztahu k námitkám dovolatelů vztahujícím se k přiznané formě zadostiučinění Nejvyšší soud ve své judikatuře opakovaně uvádí, že stanovení formy nebo výše přiměřeného zadostiučinění je především úkolem soudu prvního stupně a přezkum úvah tohoto soudu úkolem soudu odvolacího. Dovolací soud při přezkumu výše či formy zadostiučinění v zásadě posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a OdpŠk, přičemž výslednou částkou (formou) se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená. Dovolací soud tedy posuzuje jen správnost základních úvah soudu ohledně aplikace toho kterého kritéria, jež jsou podkladem pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. [30 Cdo 4462/2009](#), nebo rozsudek téhož soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. [30 Cdo 2933/2009](#)).

21. Ve Stanovisku Nejvyšší soud uvedl, že je „na místě přistupovat k případnému zadostiučinění ve formě konstatace porušení práva jen za zcela výjimečných okolností (např. tehdy, byl-li význam předmětu řízení pro poškozeného nepatrný).“ Dovolací soud se v tomto ohledu ztotožňuje s námitkou dovolatelů, že z odůvodnění napadeného rozhodnutí není zřejmé, v čem odvolací soud shledal okolnosti nyní posuzované věci natolik výjimečnými, že považoval za přiměřené zadostiučinění konstatování porušení práva, což činí rozhodnutí odvolacího soudu v této části nepřezkoumatelným.

22. Z výše uvedených důvodů považoval dovolací soud rozsudek odvolacího soudu za nesprávný, a proto jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. ve stejném rozsahu také tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně ve stejném rozsahu k

dalšímu řízení.